Логвіна-Бик Т.А

ТВОРЧИЙ ПОШУК УЧИТЕЛІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Гуманізація та демократизація навчально-виховного процесу ставить педагогічні колективи на шлях пошуку нових підходів до організації навчально-виховного процесу, позакласної та позашкільної роботи з учнівською молоддю. Державна національна програма "Освіта" /Україна XXI століття/ передбачає створення умов в навчальних закладах для розкриття здібностей, нахилів і талантів дитини, закладених в ній природою.

Сучасний підхід до процесу навчання визначає головну мету діяльності педагогів районної Костянтинівської гімназії № 1 "Таврія" Мелітопольського району Запорізької області – це виховання творчої дитини, здатної самостійно приймати рішення, здібної, аналогічно ставитись до своєї діяльності, яка правильно зорієнтується у житті, знайде правильні шляхи, зуміє вийти із різних складних ситуацій. Творчий педагогічний колектив викладачів очолює директор гімназії Шабанова Тетяна Сергіївна, вчитель-методист з двадцятирічним стажем та досвідом роботи, яка керує науковою темою дослідження "Творчий пошук вчителів у навчально-виховному процесі".

Актуальність дослідження визначається потребою розвитку в учнів початкових, середніх та старших класів гімназії комплексної системи знань, вмінь та навичок, для чого вчителі навчають учнів знаходженню декількох варіантів розв'язку завдань, логічному мисленню, прийомам запам'ятовування, формулюванню висновків та узагальнень, розвитку індивідуальних здібностей особистості.

У дослідженні перевірялася гіпотеза: ефективність формування навчальних досягнень учнів підвищиться і знання будуть більш міцні, якщо у навчально-виховному процесі вчителі гімназії будуть використовувати елементи нових навчальних технологій індивідуального та диференційованого підходу до учнів, особистісно-зорієнтованої освіти, залікової системи оцінювання навчальних досягнень як засобу активізації навчальної діяльності учнів, модульно-рейтингову систему, розвивальне навчання. При цьому ми враховували, що у процесі розвитку особистості учня можна лише спиратися на зону найближчого розвитку учня, формувати уявлення школярів на основі спільної системи дій і логічних операцій, що дає найкращий результат. Методологічною основою дослідження були дидактичні принципи навчання, психологічна теорія засвоєння знань і формування умінь та навичок навчального предмета у процесі активної діяльності учнів. За таких умов на уроці створюється атмосфера взаємодопомоги та взаєморозуміння, тому школярі не бояться висувати гіпотези та припущення, можуть та мають право перепитати в учителя незрозуміле. Найбільш актуальними й найменш розробленими виявилися такі питання: причини труднощів учнів в оволодінні навчальним предметом;

індивідуально-типологічні особливості особистості учня у процесі навчання; комплексне педагогічне керівництво процесом навчання, виховання та розвиток учнів.

Наукова новизна дослідження полягає у розробці моделі педагогічного керівництва навчанням учнів [1, 55], структуруванні навчального матеріалу, організації спільної навчальної діяльності з учнями відповідно до плану і структури уроку, розробці різнорівневих навчальних завдань та програм у зв'язку із вивченням передбачених чинною програмою розділів. Практичне значення дослідження виявляється у доцільності використання матеріалів дослідження як у шкільній, так і у вузівській практиці.

Ефективність організації управління навчально-виховним процесом у гімназії значною мірою залежить від рівня підготовки учасників управління до управлінської діяльності та системи інформаційного забезпечення, яка повинна бути доступною для всіх учасників управління та запобігає перевантаженню учнів і нескоординованості у спільній роботі.

Використання елементів гнучких навчальних технологій у процесі навчання має організаційну чіткість та систематичний характер, що передбачає упорядковану та логічно побудовану подачу навчального матеріалу, раціональний розподіл часу уроку, самостійність та активність учнів у надбанні знань в процесі навчання. Діяльність учня у навчально-виховному процесі організована таким чином, що вирішуються пізнавальні, соціальні, особисті потреби та цілі (самоактуалізація), здійснюється саморозвиток особистості, процес самоствердження (самоосвіта, самовизначення), свобода вибору, спілкування, розвиток творчих задатків та здібностей (самовираження), процес виховання, профорієнтація. Таким чином відбувається самовдосконалення особистості учня у процесі розвитку.

Формування наукового мислення учнів, їхнього розумового розвитку значною мірою залежить від форм організації процесу навчання, типів та видів уроків, структури уроку, матеріального оснащення і методів навчання. Враховуючи особливості змісту дисципліни (предмета), основними функціями методів навчання є освітня, виховна, розвиваюча, спонукальна, дослідницька, стимуляційна, контролююча, корекційна.

Навчальні завдання при вивченні будь-якого предмета відіграють суттєву роль. Система добору навчальних завдань впливає на розуміння учнями матеріалу, а порядок їх подання сприяє систематизації та узагальненню знань. Для розвитку в учнів алгоритмічного мислення шляхом розв'язання типових задач можна запропонувати алгоритм рішення різних навчальних задач, які впорядковані за темами навчальної програми, а в межах кожної теми – за рівнями складності. Інтелектуальному розвитку учнів, їхньому усвідомленню рівня своєї успішності у вивченні навчальних дисциплін, що досягається доступними, цікавими творчими завданнями і використанням різноманітних допоміжних засобів навчання та сприятливим психологічним кліматом на уроці, сприяє висока мотивація учнів у навчанні. Це забезпечується добором матеріалу, що використовується на уроці, прийомами та формами роботи. Значна увага приділяється структурі уроку та

змісту навчального матеріалу. У сучасній школі урок є основною організаційною одиницею навчального процесу, тому звертаємо особливу увагу на вимоги до планування уроку, що випливають з цілей, змісту та технології навчання цього предмета у школі.

Кожен урок має конкретні практичні цілі, спрямовані на формування знань, практичних навичок та розвиток логічних умінь. Урок пронизує комунікативна атмосфера, починаючи з повідомлення вчителем завдань уроку і аж до підсумку уроку. Це можливо за умови використання комунікативних вправ, які моделюють типові ситуації, наближені до реального життя. Професійною майстерністю педагога вважається така його професійна поведінка, яка базується на правильному, адекватному, об'єктивному оцінюванні всіх педагогічних складових та умов навчання.

Причинами перевантаження учнів у навчальному процесі були: недостатня увага з боку вчителя щодо прищеплення учням навичок самостійної роботи з довідковою літературою, визначниками, підручником; відсутність дозування та диференціації змісту та обсягу домашніх завдань із різних навчальних дисциплін. Але, слід пам'ятати, що домашні завдання можуть бути різноманітними: фронтальними, індивідуальними, творчими, активізуючими (складання ребусів, кросвордів, казок, віршів, алгоритмів), розвиваючими (на розвиток логічного мислення та формування інтелектуальних умінь). Для подолання перевантаження учнів у навчальному процесі використовували оптимально складений розклад уроків, планування вчителем змісту творчих навчальних завдань під час підготовки до уроку; організаційну й методичну підготовку вчителів, що передбачала використання на уроці методів, що сприяють розвитку інтересу до предмета, а саме: ситуації пізнавального змагання, ситуації успіху в навчанні, метод пізнавальної гри.

З метою збирання та обробки інформації в гімназії складаються таблиці для кожного класу, за допомогою яких вдається швидко в компактному вигляді впорядкувати дані про результати дослідження, виконати всебічний педагогічний аналіз, внести корективи у процес навчання. Наприкінці кожного навчального півріччя на основі комплексних таблиць висвітлюється такий перелік даних: зведена таблиця успішності кожного класу, середній бал успішності кожного учня та класу, відсоток якості та успішності з кожного предмета, найвища та найнижча оцінки кожного учня.

Кафедри та методичні об'єднання, адміністрація гімназії розглядають результативність роботи окремих вчителів і навчання окремих учнів, планують заходи для поліпшення та коректування навчально-виховного процесу. Таким чином, виявляються більші можливості для подальшого вдосконалення управління гімназією, плануються заходи з подолання недоліків.

Рейтингова оцінка знань дала змогу адміністрації мати більше інформації про рівень знань та умінь, про індивідуальне "зростання" чи "падіння" кожного учня, про рівень сформованості його мотиваційної сфери, про прогалини у знаннях учнів. Ми вважаємо, що використання

комп'ютерних засобів та спеціально розроблених програм збереже час. Найбільш важкі розрахунки будуть покладені в спеціально розроблену форму, тому що ця робота не важка, але марудна та потребує багато часу на обробку отриманих даних. Основні принципи навчання та педагогічного керівництва навчально-виховним процесом у гімназії "Таврія" такі: робота кожного учня має певний зміст; кожна дитина здобуває та опрацьовує знання самостійно, а не отримує їх у певному, готовому вигляді; дитина вчиться, коли спілкується з задоволенням; утверджується демократія творчості; активізація роботи психологічної служби гімназії з адаптації учнів в умовах навчального закладу нового типу; демократизація та гуманізація освіти – пріоритетні принципи розвитку сучасної школи нового типу.

Робота кафедр учителів початкових класів, природничого та математичного циклу планується на основі глибокого вивчення і аналізу стану навчально-виховного процесу. Зміст методичної роботи визначали відповідно складу вчителів, їхньої педагогічної майстерності і методичної підготовки. Методична та науково-дослідницька робота гімназії була зорієнтована на вирішення таких питань:

1. Особливості організації навчально-виховного процесу при вивченні окремих дисциплін на основі творчого підходу до реалізації навчальних програм.

2. Тематичні олімпіади – шлях до реалізації потенційних можливостей кожного учня.

3. Підвищення фахової майстерності вчителів гімназії.

4. Аналіз рівня підготовки учня – обов'язковий крок при організації навчальної діяльності.

5. Реалізація потенційних можливостей кожного учня.

Відповідно до наукової теми дослідження планували таку тематику завдань: творча діяльність учителя як вирішальний фактор виховання та розвитку учнів; захист науково-методичних робіт учителів; вимоги до якості початкової освіти, виявлення гуманістичного та демократичного потенціалу навчальних дисциплін; активні форми та методи навчання як засіб гуманізації спільної діяльності вчителя та учнів на уроці.

Основними формами роботи методичного об'єднання гімназії були обговорення актуальних питань, заслуховування творчих звітів учителів, педагогічні виставки, семінари-практикуми, проведення відкритих уроків та підготовка методичних розробок уроків, проведення позакласних заходів, проведення уроків педагогічної майстерності, спілкування та співпраця з науковцями Мелітопольського державного педагогічного університету, проведення спільних наукових засідань.

Учні молодших класів брали участь у таких заходах: "Книжкова лікарня", "Подорож до країни книг", "Подорож із кімнатними рослинами", "Моя перша вчителька – найкраща", "У книжковому царстві", "Чарівна країна математики", "На галявині", "Разом з природою", "Свято Весни", "Свято Птахів", "Математична логіка" та інші. Методична розробка автора статті "Зелений дивосвіт – навколо нас" зайняла призове місце у 2002 році в

обласному конкурсі “Зелене світло” на краще озеленення шкіл та позашкільних закладів.

Ґрунтовний аналіз психолого-педагогічних та методичних наукових джерел, педагогічні спостереження, хід та результати дослідження підтвердили правильність висунутої гіпотези і дозволили зробити відповідні висновки з досліджуваної проблеми.

Результати наукового дослідження свідчать, що ефективність організації педагогічного управління навчально-виховним процесом значною мірою залежить від рівня творчої підготовки педагогічного колективу у процесі управління та управлінської діяльності. Використання елементів нових технологій у навчально-виховному процесі, моделі педагогічного керівництва процесом навчання учнів є ефективним засобом для формування навчальних досягнень школярів, формування міцних знань, вмінь та практичних навичок. Педагогічний колектив, яким вміло та професійно керує директор Шабанова Тетяна Сергіївна, пройшов шлях від звичайної сільської ЗОШ імені П. Т. Одинця до районної гімназії “Таврія”.

Ми вважаємо, що для подальшого педагогічного аналізу та отримання набагато ґрунтовнішої інформації про процес наукового дослідження необхідна комп’ютерна обробка даних навчально-виховного процесу, розробка моделі особистості вчителя початкової школи, моделі організації діяльності учнів сільської школи при вивчені навчальних предметів та моделі інтелектуального розвитку учнів різного шкільного віку.

Використана література:

1. Логвіна-Бик Т. А. Специфіка управління навчально-виховним процесом в сільських загальноосвітніх школах / Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / Ред. кол.: Н. С. Побірченко (*гол.ред.*) та інші. – К.: Наук. світ, 2002. – Випуск 3. – С. 51 – 57.